

גליונות לעיון בפרשת השבוע

וארא (תשי"ח)

ז ג

ואני אקלח את לב פרעה
והרביתי את אוהותי ואת מופתי בארץ מצרים.

א. סמות רבה י"ג ד': (י' א') כי אני הכבדתי את לבו.
אמר ר' יוחנן: מכאן פתחון פה לסינים לומר: לא היתה ממנו יגיעה חסודת.

אמר לו ר' יוחנן בן לקיש: ייסתם פיהם כל מינין, ולא (מלאי ג, לד): "אם ללויים הוא יליץ", שהקב"ה מחרה בו באדם בפעם הראשונה, בנייה וחליטת ואינו חוזר בו, והוא גועל לבו מן החסודת, כדי למרוע ממנו מה שחטא. אף כך פרעה חרש, כיון שגבר הקב"ה חסודתו מעמיו ולא חסדיה על דבריו, אמר לו הקב"ה: אחא חסדיה עמך והכבדתי את לבך, הריני מוסיף לך סומא על סומאך.

1. הסבר את קושייתו של ר' יוחנן.

2. כיצד מיטב ריש לקיש את קושייתו?

3. הוכח מן הכתוב מה שאומר ריש לקיש, שאיגד הקב"ה אליו חסד פעמים ולא חסדיה ורק לאחר מזה הכביר את לבו. (היינו לבו חסד פעמים דוקא)

ב. הסוד לדברי ריש לקיש דלעיל את דבריו על אוהותי במלוי.
שבח ק"ב עמ: אמר ריש לקיש: מה דכתיב (מלאי ג' לד') "אם ללויים - הוא לך ולעגונים יתן חן?" - בא ליטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו.

רשי סמ: "אם ללויים - הוא יליץ": מעצמו יליץ, לא יסייעוהו ולא ימנעוהו; "ואם לעגונים"; ולמידה טובה הוא נמכר - "יתן חן": יסייעוהו מן השמים. בא ליטמא - פותחין לו. בא ליטהר - מסייעין אותו ומסינין לו שחא.

1. במה מסייעין דברי ריש לקיש כאן לפתרון שאלת ר' יוחנן דלעיל?

2. מה מוסיפים דבריו כאן על דבריו האבאנוס מסמות רבה?

ג. ואלה אחדות מחסודות קדמונינו בטלח זו.

רמב"ם הלכות חסודת פרק ו', הלכות א-ג:

פסוקים הרבה יש בחורה ובדברי נביאים שהן נראין כסודותין עיקר זה (כל בחירה חפשיה מוחלטת הנחונה ביד כל אדם, כפי טפירת בפרק הקודם) ונכסלין בחן רוב האדם, ויעלה על דעתן מהן, שהקב"ה הוא גוזר על האדם לעשות רעה או טובה, וטאין לבו של אדם מסור לו להטותו לכל אשר ירצה. והרי אני מבאר עיקר גדול שממנו נדע פירות כל אותן הפסוקים:

בזמן שאדם אחד או אנטי מדינה חוטאים, ועשה החוטא חסא טעוטה מדעתו וברצונו, ראוי להיפרע ממנו, והקב"ה יודע איך יפרע: יש חסא שהדין נוהן לנפרעים ממנו על חסאו בעולם הזה, בגופו או בממונו... ויש חסא שהדין נוהן לנפרעין ממנו לעולם הבא ואין לעובר עליו שום נזק בעולם הזה. ויש חסא שנפרעית ממנו בעולם הזה ולעולם הבא.

במה דברים אמורים? בזמן שלא עשה חסודת, אבל עשה חסודת - החסודת כחריס לפני הפורענות. וכטם שהאדם חוטא מדעתו וברצונו, כך הוא עושה חסודת מדעתו וברצונו.

ואפטר שיחטא אדם חסא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו טעסה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו החסודת ואין פניחין לו רשות לשוב מרעו, כדי שימות בחטאו טיעסה; הוא שהקב"ה אמר על ידי יסעיה (ו, י): "הסמן לב העט הזה ואזניו הכבד ועיניו הטע", וכן הוא אומר (דכה"ב לו, טז): "ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזיז דבריו ולנעוהעם בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא". כלומר: חטאו ברצונם והרבו לפסוק עד שנתחייבו למנוע מהם החסודת שחיא המרפא.

